

8. Бурксер Е. С. Исследование воды буровой скважины в г. Миргороде / Е. С. Бурксер. – Одесса, 1916. – Т. 2. – С. 21-31.
9. Дневник XIII Съезда русских естествоиспытателей и врачей. Тбилиси : Изд-во Распорядительный комитет съезда, 1913. – Вып. 10. – 516 с.
10. Бурксер Е. С. Аэрохимические исследования на Украине / Е. С. Бурксер. – Л., 1951. – 284с.
11. Бурксер Е. С. Действие радиоэлементов на растения / Е. С. Бурксер // Записки общества сельского хозяйства Южной России. – 1914. – № 10. – С. 1-15.

УДК 338.48(477.7)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ХЕРСОНЩИНІ

*Моїсеєнко В.О. – ст. викладач,
Херсонський національний технічний університет*

Постановка проблеми. У сучасній Україні особливої актуальності набуває проблема соціально-економічного розвитку сільських територій. Сільський туризм є невід'ємною складовою програми комплексного соціально-економічного розвитку села. На важливість розвитку сільського зеленого туризму в Україні вказує наявність таких проєктів, як «Національна програма розвитку агропромислового виробництва і відродження села на період до 2010 року», Указ Президента України «Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року», «Програма розвитку туризму в Україні до 2010 року». У той же час, спеціалісти відзначають недостатню кількість ефективно працюючих сільських садіб, що надають послуги зеленого туризму, та їх нерівномірне поширення по регіонах України. Більшість з них знаходяться у Прикарпатті, Закарпатті, у Криму, у Київській і Полтавській областях.

У такій області, як Херсонська, станом на 2010 р. діяло усього 5 сільських садіб, у 2011 р. – 15, хоча за даними експертів «Ліги ділових та професійних жінок» кількість ефективно працюючих сільських садіб на Херсонщині можна довести до 1200 [1]. Для порівняння, сільський туризм Великобританії налічує 25000 малих бізнесів, а Національною туристичною організацією акредитовано 1100 агроосель. Невеличка альпійська Австрія нараховує 15000 зареєстрованих агротуристичних господарств, в Італії – 7000 ліцензованих державними службами господарств [2].

Стан вивчення проблеми. Тема організації приймання туристів на селі досліджується протягом останнього десятиріччя. Проблеми розвитку сільського зеленого туризму досліджуються у працях В. Васильєва, П. Горішевського, В. Гловацької, Ю. Зінька, І. Кудінової, М. Рутинського, І. Смаля. Проте існує ще багато питань щодо розвитку сільського туризму в Україні. Так, наприклад, високий рівень узагальнення вказаних авторів не дає можливості зрозуміти причини гальмування такої перспективної діяльності, як сільський зелений туризм у окремих регіонах.

Завдання і методика досліджень. Завданням даної статті є з'ясування особливостей стану, перспектив і проблематики розвитку сільського зеленого туризму на Херсонщині як напрямку вирішення актуальних для області соціально-економічних проблем.

Результати досліджень. Херсонська область відноситься до південного регіону України та має всі передумови для розвитку туризму. До них належать сприятливий клімат, наявність узбережжя двох морів, Дніпра, природних ландшафтів (степова зона, пустеля, система малих річок та озер), мінеральних джерел і термальних гейзерів, заповідників національного та світового рівня, багатой історико-культурної спадщини. Картину доповнюють також розгалужене виробництво продовольчих продуктів для потреб відпочиваючих, розвинута транспортна система, наявність робочої сили. Тому лікувально-оздоровчий туризм у Херсонській області був розвинутий ще за радянських часів, коли була побудована більшість існуючих зараз санаторіїв, пансіонатів, будинків відпочинку.

Однак останнім часом із лікувально-оздоровчим туризмом на Херсонщині починає конкурувати сільський. Прихильники традиційного туризму вважають за необхідне спочатку вирішити проблеми вже існуючих санаторно-курортних господарств, а вже потім розпочинати нові форми та напрями туристичної діяльності. Прихильники сільського туризму, не заперечуючи значення традиційного для Херсонщини туризму, упевнені в перспективності створення агроосель, тому що це потребує набагато меншого об'єму фінансування, а їхня привабливість для туристів збільшується з кожним роком.

Історичною закономірністю розвитку туризму у світі є відхід від просування масового туристичного продукту та активізація інтересу до індивідуальних туристичних продуктів, які враховують особливості вимог відпочиваючих. Потяг мешканців міст, особливо великих, до здорового способу життя, до вживання безпечних екологічно чистих продуктів, навіть до певних фізичних навантажень також надає зелене світло розвитку сільського туризму. Економічна криза, що відбулася на зниженні платоспроможного попиту населення України, робить для багатьох сімей відпочинок на морському курорті недоступним, що також є фактором потенційного зростання попиту на послуги агроосель при збереженні рівня відновлення сил і здоров'я відпочиваючих. Таким чином, сільський туризм є достатньо новим напрямом туристичної діяльності, що має великий потенціал до розвитку на Херсонщині.

З іншого боку, необхідно відзначити, що стрімкий розвиток сільського туризму є показником того, що інші традиційні види господарської діяльності – промисловість і сільське господарство – втрачають свою ефективність. Такі території характеризуються депресивністю [3]. Світова практика зазначає, що поява та бурний розвиток сільського зеленого туризму обумовлені згоранням традиційної виробничої діяльності в сільській місцевості. Так, сільський зелений туризм зародився у середині минулого століття у Франції в ті часи, коли різко знизилася рентабельність сільського господарства, зменшилися доходи селян, почався їхній відтік до міст. Надання селянськими господарствами туристичних послуг принесло їм додаткові доходи, а могло стати і основним джерелом доходів; закріпило структуру розселення; утримало молодь у селі; дозволило зберегти самотність, екологію, культурно-історичні пам'ятки. Зараз сільський туризм приносить 1 млрд. долл. прибутку до держбюджету Франції та 3 млрд. долл. – до бюджетів її регіонів [4].

Таким чином, даний вид туризму виключно підходить для Херсонської області: наявні є всі фактори розвитку сільського зеленого туризму на фоні депресивності розвитку економіки регіону.

При цьому, самі власники приватних будинків та осель Херсонщини не усвідомлюють цю перспективність, практично не використовують свій потенціал. Деяким винятком є власники осель на приморських територіях, які надають прийїжджим послуги проживання, іноді послуги харчування, і ніколи – анімаційні послуги. Однак, подібні оселі не підпадають під характеристику сільського зеленого туризму, під яким розуміють відпочинок у сільській місцевості (у селах, на хуторах, у зручних селянських оселях), де туристи деякий час ведуть сільський спосіб життя серед природи, знайомляться з цінностями народної культури, прикладного мистецтва, місцевими звичаями; беруть участь у традиційній селянській праці, народних святах і фестивалях [5].

Сільський зелений туризм ще на став галуззю туризму, що активно розвивається, ні на Херсонщині, ні в Україні в цілому через господарську інертність, пасивність селян; слабкий досвід успішного підприємництва на селі; відсутність власного капіталу та досвіду його залучення; відсутність налагоджених схем фінансування сільських бізнес-проектів тощо.

У Херсонській області вже сформовані перші організації, що сприяють просуванню ідеї зеленого туризму, проводять ознайомлюючі семінари для бажаючих створити подібний бізнес, піднімають рівень їхньої економічної грамотності; залучають до співпраці голів районних і селищних рад. До таких організацій відносяться:

- «Бізнес-інкубатор з розвитку зеленого туризму на території Таврійської степової культури Херсонської області», який створений Херсонською міською громадською організацією «Ліга ділових та професійних жінок».
- Херсонське обласне відділення «Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні».
- Кооператив з розвитку сільського зеленого туризму «Оберіг Херсонщини», який створений активістами кредитної спілки «Громада».
- Херсонська обласна сільськогосподарська Дорадча служба громади.
- Херсонська обласна дитяча громадська організація «Дитячий рух 4h», що сприяє розвитку лідерських навичок сільської молоді.

На діяльності щодо фінансування проектів з розвитку супутніх туризму бізнесів у сільських місцевостях спеціалізується тільки одна кредитна спілка – «Громада». Таким чином, справа фінансування лягає на плечі самих власників осель, на кредитну спілку «Громада» та на зовнішні джерела, такі, як Міжнародна фінансова корпорація (IFC), канадська програма FARM, Агентство США з Міжнародного розвитку (USAID), кошти, надані Координатором проектів ОБСЄ в Україні.

Низький рівень завантаження промислових підприємств Херсонщини сприяє зростанню екологічності цієї місцевості, тут збереглися куточки недоторканої природи, що в наші часи є великою рідкістю. Однак, агрооселі, що розташовані навіть у наймальовничіших куточках, надають якісні та різноманітні послуги за помірну ціну, не зможуть отримувати стабільні доходи, якщо міські жителі не дізнаються про їх існування та можливості за допомогою реклами у ЗМІ та на сайтах. І якщо рекламна інформація може вміщуватися у

буклетах і путівниках, що їх роздають на семінарах, форумах і фестивалях, розташовуватися на зовнішніх носіях вздовж автомобільних трас, то питання реклами у пошукових інтернет-сайтах вирішені в Херсонській області вкрай погано. Наприклад, у всеукраїнській пошуковій системі агросадиб садиби Херсонщини повністю відсутні, як і інформація про ще 10 областей України.

У херсонському порталі АртКавун знаходиться інформація лише про 12 агроосель та баз зеленого туризму, причому ця інформація є недостатньою, вміщує тільки координати оселі, контактний телефон власника оселі, короткий опис основної «родзинки» оселі та одне любительське фото. Відсутня інформація про категоризацію житла, цінові позиції, кількість місць тощо.

«Бізнес-інкубатор з розвитку зеленого туризму на території Таврійської степової культури Херсонської області» розробив свою власну систему присвоєння категорій садибам «Коши Таврії», де за прикладом зірочок у готелів надаються категорії від 1 до 5 кошків [6]. Однак у жодній пошуковій системі така система не застосовувалась.

З одного боку, складність створення реклами, підтримка своєї веб-сторінки, спілкування з потенційними клієнтами в он-лайн режимі, створення системи резервування місць є недоступними для сільського жителя через низьку комп'ютерну грамотність. З іншого боку, громадські організації, що складають соціальну інфраструктуру, пропонують надання подібних послуг. Наприклад, «Бізнес-інкубатор» пропонує послуги створення власної веб-сторінки агросадиви та її підтримку на платній основі. Якісно розроблені такі сторінки лише у бази зеленого туризму «Чайка» та у «Зелених хуторів Таврії», де міститься повна інформація про всі атракції, маршрути, надається навіть регламент анімаційних дій для корпоративних клієнтів. Обидва вказані об'єкти є пілотажними проектами Херсонщини, зразками для наслідування та розташовані в Голопристанському районі Херсонської області.

Характерною рисою для Херсонщини є нерівномірність розвитку сільського зеленого туризму серед районів області. Так, «Ліга ділових та професійних жінок» відбрала для своїх проєктів лише 3 райони з 18 в якості пілотажних – Каланчацький, Чаплинський та Голопристанський, – свідомо ігноруючи приморські райони [1]. Однак, за роки існування «Бізнес-інкубатора з розвитку зеленого туризму на території Таврійської степової культури Херсонської області» зелений туризм так і залишився в межах цих районів, практично не поширившись на інші.

Проблемою для Херсонщини є і яскраво виражена сезонність у наданні туристичних послуг. Зелені садиби практично не приймають туристів у холодні пори року. Наприклад, «Зелені хутори Таврії» заявляють про період активної роботи (з квітня по жовтень), упродовж якої приймаються туристи, та пасивної частини (листопад – березень), упродовж якої виготовляються сувеніри. Для порівняння, у Карпатах сезонність також має місце, але вона сприяє зміні атракцій з літніх видів (прогулянки по горах, збір ягід, грибів) на зимові (катання на лижах, зустріч зимових свят). На Херсонщині традицій орендувати сільський будиночок для проведення святкування Нового року та Різдва поки що немає, як немає і спеціально розробленої новорічної анімації у місцевих господарствах зеленого туризму.

Сільський зелений туризм є короткостроковим видом туризму, триває 1-2 дні, що досить незвично для українського населення, яке розуміє під словом «туризм» дещо триваліше, асоціює його з літньою відпусткою. Українцям не звична американська практика виїжджати сім'єю чи компанією на уїк-енд за місто, у тематичні парки тощо в пошуках нових вражень та активного відпочинку. Тому важливо ввести практику сімейних турів вихідного дня, щоб залучити місцеве населення до більш частого відвідування господарств зеленого туризму.

Для цього необхідно ретельно сегментувати ринок потенційних споживачів туристичних послуг Херсонщини та розробити туристичні продукти, які б відрізнялися, доповнювали один одного. Наприклад, це можуть бути тури для сімей з дітьми малого та середнього віку; тури для усамітнення та відновлення душевної рівноваги на природі для городян; пленери для художників; екстремальні тури для авантюрно налаштованих туристів; рибальські та мисливські тури; історико-пізнавальні тури для інтелектуалів; практично-пізнавальні тури для ознайомлення з ремеслами та промислами; спілкування з тваринами, катання верхи, участь у годуванні тварин. Просування на туристичному ринку Херсонщини аграрного туризму, який передбачає участь туристів у сільській праці, є досить складним, тому що відрив міських жителів від села відбувся не так давно, ще не загубився зв'язок із селом, тому вони водночас не почали ностальгувати за сільською працею і в той же час ще не відчувають жвавого інтересу до неї як до екзотичної. Платити за можливість спробувати попрацювати на селі городяни не готові, однак за досвідом Франції городянам можна запропонувати на платній основі допомагати селянам у разових масових роботах, наприклад, при зборі врожаю ягід, плодів, винограду. В якості оплати надається певна кількість зібраних продуктів, туристів зустрічають і годують. Таким чином поєднуються інтереси сільських господарств, що потребують робітників на масові сезонні роботи, та городян, які отримують приплив енергії від активної праці на свіжому повітрі та екологічні, власноруч зібрані продукти харчування. Такий перспективний для Херсонщини вид турів можливий у тих випадках, коли фермерське господарство спеціалізується на різних видах аграрного виробництва і додатково пропонує туристичні послуги [3].

Важливо, щоб усі власники агросадиб усвідомлювали, що сільський зелений туризм – це дійсно бізнес, а не просто «гостинність за гроші», а тому оволоділи всіма навичками бізнесменів:

- вдало створювали оригінальний туристичний продукт, спираючись на місцеві особливості і/або цікаву ідею;
- вміло позиціонували свій продукт на ринку туристичних послуг;
- розробляли цінову політику щодо вартості послуг проживання, харчування, розважання тощо;
- вдосконалювали організацію турів (транспортування, зустрічання клієнтів, резервування місць тощо);
- вміло проводили рекламування своїх послуг у цільових аудиторіях;
- розробляли та оновлювали анімаційні складові свого туристичного продукту;
- підтримували контакти з клієнтами задля повторних візитів та розширення клієнтської бази завдяки позитивному іміджу;
- вміли залучати зовнішнє фінансування для здійснення капіталовкладень;

- вирішували питання найму працівників за необхідності тощо.

Висновки і пропозиції. Сільський зелений туризм є одним з важливих явищ сучасності, підпорядкований дії об'єктивних законів розвитку суспільства, економічна сутність якої спрямована на підвищення зайнятості сільських мешканців, зростання їхніх доходів та підвищення якості життя на селі. Херсонська область повністю відповідає вимогам, необхідних для жвавого розвитку цього виду господарської діяльності, однак цей процес гальмується через наявність чисельних факторів.

З метою вирішення проблем, що заважають пошкваленню розвитку сільського зеленого туризму на Херсонщині, рекомендовано:

- прискорити прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм», Концепції розвитку туризму в Україні, які існують лише у вигляді проєктів; розробити нову національну та обласні програми розвитку туризму, бо строк дії попередніх програм закінчився у 2010 році;
- залучати до активної співпраці всіх голів районних і селищних рад, надати їм можливість наочно ознайомитися з організацією та соціально-економічним ефектом від сільського зеленого туризму у пілотажних проєктах області, України та за її межами;
- організаціям, що займаються розвитком сільського зеленого туризму, розмістити інформацію про відпочинкові оселі у всеукраїнській та регіональній пошукових системах, провести їх чітку категоризацію;
- поширювати просвітницьку діяльність на селі щодо перспектив розвитку такого виду отримання доходів сільськими мешканцями у всіх районах Херсонщини;
- регулярно проводити тренінги для господарів агроосель на актуальні теми;
- створити у м. Херсон інформаційний центр, який би займався збором та оперативним оновленням інформації про власників агроосель, атракційні місця, стан наповненості наявних агроосель, кон'юнктуру цін тощо та поширити інформацію про наявність такого центра серед жителів області та України рекламними засобами;
- сприяти підвищенню якості туристичних продуктів завдяки заходам з покращення екології області, відновлення історико-культурних пам'яток, залученню спеціалістів краєзнавчого музею для розробки маршрутів та екскурсійних матеріалів, проведенню курсів з вивчення оригінальної української кухні тощо;
- активно пропагувати переваги сільського туризму через залучення організованих груп школярів, студентів, трудових колективів у вихідні та святкові дні, у літній період до цікавих нових маршрутів, можливо на пільговій основі у перші часи задля поширення інформації про таку діяльність та поступової появи традицій проведення дозвілля на селі.

Перспективи подальших досліджень. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі має бути розгляд європейського досвіду стосовно регулювання відносин між владою, громадськими організаціями та власниками аргосадиб задля прискореного розвитку сільського зеленого туризму та розв'язання низки складних задач.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Серебрякова С. Открой для себя Херсонщину // Гривна.– 2007. - №37. – С.12.
2. Сільський туризм на Херсонщині: міфи або реальність? // Матеріали Херсонського інформаційного порталу - <http://www.artkavun.kherson.ua/>
3. Смаль І. Туризм як форма господарського освоєння депресивних регіонів http://tourlib.net/statti_ukr/smal3.htm
4. ЕС помогает развивать «зеленый» туризм в Украине [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukranews.com/ru/article/>
5. Кузьменко Ю. Туризм: экологический, зеленый или сельский? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://tourlib.net/statti_tourism/kuzmenko.htm
6. Зелений туризм на території Таврійської степової культури [Електронний ресурс] / Інформаційний бюлетень №2. – 2006 р. - Режим доступу: http://artkavun.kherson.ua/informacijnuj_bjyleten_2.htm
7. Кудінова І.П. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. - 2011. - Вип. 163, частина 1.

УДК 574.589

**ЯКІСНА І КІЛЬКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕЛЬМІНТОФАУНИ
ПРОМИСЛОВИХ ВИДІВ РИБ ДНІПРОВСЬКО-БУЗЬКОЇ ЕСТУАРНОЇ
ЕКОСИСТЕМИ**

*Оліфіренко В.В. – к.в.н., доцент,
Козичар М.В. – к.с.-г.н., доцент,
Воліченко Ю.М. – аспірант, Херсонський ДАУ*

Постановка проблеми. На сучасному етапі всебічного контролю за якістю та безпекою продукції як рослинного, так і тваринного походження досить актуальними є питання епізоотологічного стану рибної продукції. Не оминула ця проблема і Дніпровсько-Бузьку естуарну екосистему, де вплив антропогенних чинників на іхтіофауну є досить суттєвим, що не може не впливати на стан здоров'я риб, зокрема на ступінь опірності організму до гельмінтозів.

Результати досліджень ряду авторів [1, 2, 3, 4] показують, що в середовищі мешкання, яке піддається тим або іншим забрудненням, структура паразитоценозу і характер її сезонних змін можуть бути різко порушені, при цьому спостерігається зміна домінуючих видів збудників хвороб.

Стан вивченості проблеми. Характеристика гельмінтофауни промислових видів риб вивчалася протягом тривалого часу рядом авторів. Ці роботи присвячувались в основному іхтіопатологічним проблемам басейнів річок середнього Уралу та Далекого Сходу. Досить ретельно вивчена паразитофауна Волзького басейну [5, 6, 7]. Нами вперше були проведені дослідження по визначенню якісної та кількісної характеристики гельмінтофауни основних промислових видів риб Дніпровсько-Бузького естуарію.